

Sandra Barra Halvorsen

Barnevernet i møte med minoritetsfamilier – sett i lys av teorier knyttet til makt og avmakt.

Encounters between child welfare services and
minority families - in light of theories related to
power and powerlessness.

Bacheloroppgave i Barnevern
Veileder: Lasse Skogvold Isaksen
Mai 2024

Sandra Barra Halvorsen

Barnevernet i møte med minoritetsfamilier – sett i lys av teorier knyttet til makt og avmakt.

Encounters between child welfare services and
minority families - in light of theories related to
power and powerlessness.

Bacheloroppgave i Barnevern
Veileder: Lasse Skogvold Isaksen
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag:

I møter mellom sosialarbeider og minoritetsfamilier vil sosialarbeideren ha mye makt i kraft av sitt yrke. Oppgaven belyser ulike utfordringer ansatte i barnevernstjenesten møter på i sitt arbeid med minoritetsfamilier, ved hjelp av Bourdieus teorier om kapital og teorier om kultursensitivitet. Oppgaven bruker eksisterende teorier og forskning for å belyse dette temaet og gå nærmere inn på problemstillingen «*Hvordan kan ansatte i barnevernstjenesten jobbe for å utjevne det asymmetriske maktforholdet i møte med minoriteter?*». For å kunne hjelpe alle familier på best mulig måte er det viktig at sosialarbeideren er bevisst sin egen makt, samfunnets normative verdier og har tilstrekkelig kulturkompetanse til å kunne vurdere omsorgssituasjoner. Har de ikke det vil det kunne føre til en situasjon preget av symbolsk vold, stereotyper og økt mistillit til barnevernet. Oppgaven konkluderer med at gode møter mellom barnevernet og minoritetsfamilier skapes, i hovedsak, på samme måte som gode møter mellom barnevernet og majoritetsfamilier. Sosialarbeiderens arbeidsmåte, kommunikasjon, kultursensitivitet og evne til å utforske alternative hypoteser vil være sentral for å skape en god relasjon mellom dem og klienten, og på den måten utjevne det asymmetriske maktforholdet.

Abstract:

In meetings between social workers and minority families the social worker will wield considerable power on account of their profession. This paper sheds light on various challenges employees in the child welfare service will face in their work with minority families, and applies both Bourdieus theories on capital, and theories on cultural sensitivity. This paper utilizes existing theories and research to shed light on the papers theme, and investigate the thesis statement "How can child welfare service employees work to equalize the asymmetrical power dynamic when meeting minority families?" To be able to help all families in the best possible way it is important for the social worker to be aware of their own power, their societies normative values, and have sufficient cultural competence to assess care situations. If they do not have these qualities, situations characterized by symbolic violence, stereotypes and increased distrust of the child welfare service may happen. This paper concludes with the statement that successful meetings between the child welfare services, and minority families are primarily created in the same manner as successful meetings with majority families. The social worker's approach, communication, cultural sensitivity, and ability to explore alternative hypotheses will be important in creating good relationships between themselves and the clients, which in doing so will contribute to equalizing the asymmetrical power dynamic.

Innholdsfortegnelse

1.0 INTRODUKSJON	3
1.1 AVGRENSNINGER	4
1.2 EGEN FORFORSTÅELSE	4
1.3 BEGREPSAVKLARING	5
1.4 OPPGAVENS OPPBYGGING	6
2.0 METODE	6
2.1 KILDEKRITIKK	6
3.0 TEORI	7
3.1 MAKT, KAPITAL OG HJELP	7
3.1.1 <i>Pierre Bourdieu og kapital</i>	8
3.1.2 <i>Makt eller hjelp?</i>	11
3.1.3 <i>Forståelse av avmakt</i>	12
3.2 FORSKJELLEN MELLOM KULTURALISERING OG Å VÆRE KULTURSENSITIV	12
3.2.1 <i>Å være bevisst barnevernets normative vurderingsgrunnlag</i>	13
4.0 PRESENTASJON AV ARTIKLER	14
4.1 ARTIKKEL 1 – GOD PRAKSIS I MØTE MED ETNISCHE MINORITETSFAMILIER I BARNEVERNET: SAKSBEHANDLERES OG FORELDRES ERFARINGER	14
4.2 ARTIKKEL 2 – FRYKTEN FOR BARNEVERNET – EN UNDERSØKELSE AV ETNISCHE MINORITETSFORELDRES OPPFATNINGER	16
4.3 ARTIKKEL 3 – KULTURELLE FALLGRUVER I VURDERINGER AV FORELDRENES OMSORGSEVNE	16
4.4 ARTIKKEL 4 – BARNEVERN SARBEIDERES MØTE MED BARN OG FAMILIER MED MINORITETSBAGGRUNN	17
5.0 DRØFTING	18
5.1 MØTER MELLOM MINORITETER OG BARNEVERNET I LYS AV BOURDIEU	18
5.2 BARNEVERNETS NORMATIVE VERDIER	20
5.2.1 <i>Sosialarbeidere som utøvere av politikk</i>	21
5.3 MULIGHETEN FOR MOTMAKT I MØTE MED «HJELP»	22
5.4 KULTURALISERING ELLER KULTURANALYSE	24
6.0 AVSLUTNING	25
ER DET EN FORSKJELL PÅ «GOD PRAKSIS» I MØTE MED MINORITETSFAMILIER, OG I MØTE MED MAJORITETSFAMILIER?	26
HVORDAN PÅVIRKER DETTE SOSIALARBEIDERES ARBEID?	26
LITTERATURLISTE	28

1.0 Introduksjon

Denne oppgaven ser på møter mellom minoriteter og barnevernet, og hvordan maktforholdet mellom ansatte og foreldre påvirker møtene, relasjonene og samarbeidet mellom dem. Per 1. januar 2024 bor det tett under 1 million innvandrere i Norge, dette utgjør omlag 16,8% av befolkningen i landet (SSB, 2024a). Samtidig ser vi at det er registrert flere bekymringsmeldinger om familier med innvandrerbakgrunn, og at det er vanligere for denne gruppen å motta tiltak fra barnevernet (SSB, 2024b). Som ansatt i barnevernstjenesten er det altså et faktum at du kommer i kontakt med familier som har en annen kulturell bakgrunn enn deg selv. Sosialarbeidere i barnevernstjenesten representerer velferdssystemet i møte med klienter, og som forlengelse av det vil de også representere majoritetens verdier og normer i møte med minoritetsfamilier. Dette fører til at majoritetens verdier og normer legges til grunn når sosialarbeideren definerer hva som er «normalt», og dermed hva som er normal omsorgspraksis (Rugkåsa, 2008).

Barnevernets formål i velferdsstaten finner vi tydelig definert i barnevernlovens § 1-1 som sier at de skal bidra til at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår gjennom å sikre at de som lever i skadelige forhold får hjelpen de har behov for (Barnevernsloven, 2021, §1-1). Det blir også definert i §1-8 at barnevernet skal ta hensyn til barnets etniske, kulturell, språklig og religiøs bakgrunn, og i §1-9 at barnevernet skal samarbeide med både barn og foreldre, og behandle dem med respekt (Barnevernsloven, 2021, §1-8, §1-9).

Vi vet også at ansatte i barnevernstjenesten forvalter en stor makt i møte med klienter. Maktaspektet er til stede i alle deler av samfunnet, men er også uløselig tilknyttet yrkesutøvelsen til en sosialarbeider (Skau, 2013). Maktfordelingen mellom klient og sosialarbeider er skjev i fordel sosialarbeideren, og i møte med minoriteter vil maktfordelingen mellom dem og majoriteten, som sosialarbeideren er en del av, være enda skjevere. En viktig del av jobben til en sosialarbeider, da spesielt i møte med minoriteter, er å gjøre det de kan for å utjevne skjevfordelingen av makt i relasjoner (Fellesorganisasjonen (FO), 2019). En del av å kunne jobbe mot dette er at sosialarbeiderne selv må være bevisst deres makt, hvordan den påvirker relasjoner og samarbeid, og at man som sosialarbeider representerer, og handler ut i fra, majoritetssamfunnets verdier og normalitetskrav (Rugkåsa, 2008).

Dette er to tema som vil være viktig både for aktive yrkesutøvere, og studenter, å lære om, være bevisst og kontinuerlig reflektere over. Det er derfor jeg med dette som bakgrunn ønsker å utforske problemstillingen «Hvordan kan ansatte i barnevernstjenesten jobbe for å utjevne det asymmetriske maktforholdet i møte med minoriteter?».

1.1 Avgrensninger

I arbeidet med, og forberedelsene til, denne oppgaven har jeg vært nødt til å ta flere avgrensninger i innhold og fokusområder. Makt er til stede i all jobb en sosialarbeider gjør, men jeg har i denne oppgaven valgt å avgrense meg til sosialarbeideres jobb i det kommunale barnevernet. Innenfor makt er det også mange forskjellige teorier og definisjoner. I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på Bourdieus og hans teorier om kapital. Her kunne det også være interessant å gå mer i dybden på Foucaults teorier om makt, kunnskap og diskurs. Jeg tar også for meg teorier knyttet til kultur, og har valgt å fokusere på kultursensitivitet og kulturalisering. En annen gruppe mennesker det ville vært interessant å undersøke oppgavens problemstilling i forhold til, er enslige mindreårige flyktninger. I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på samarbeidet med foreldrene i hovedsak, og går derfor ikke inn på barnevernets møte med enslige mindreårige flyktninger.

1.2 Egen for forståelse

Gjennom studiet har prinsippet om «barnets beste» vært sentralt, og gjennom praksisperioden, feltarbeid og i andre studiesammenhenger har dette prinsippet vært hyppig diskutert og referert til. Men hva er egentlig barnets beste, hvem bestemmer hva det er og hvordan påvirker kultur forståelsen av dette prinsippet? I mitt 2. studieår på denne bachelorgraden gjennomførte vi et feltarbeid hvor jeg var så heldig at jeg fikk lov til å reise til Filippinene i en måned, og skrive en oppgave om det vi opplevde der. Vår oppgave omhandlet temaet «parentifisering» i Filippinene. I vår forberedelse til reisen og oppgaven var vi lite bevisste hvordan vår egen kultur påvirket vårt syn på hva parentifisering er og hvordan det påvirker barn. Gjennom oppholdet og arbeidet med oppgaven ble vi etter hvert mer bevisst hvilke normer vi la til grunn for vår vurdering av barndommen til barna vi møtte, og hvordan vi kontinuerlig sammenlignet alt med den norske kulturen. Oppgaven vår endret mye fokus fra å omhandle skadene av parentifisering

til også å vurdere hvordan kulturforskjellene våre påvirker hva vi anså som parentifisering. Det at vi hadde vært så lite bevisst hvordan vår egen kultur påvirker oss overrasket meg. Dette gjorde at jeg det siste året har vært enda mer opptatt av, interessert i, og bevisst på kulturaspektet gjennom resten av studiet, spesielt i praksisperioden.

1.3 Begrepsavklaring

Sosialarbeider og klient

Gjennom oppgaven bruker jeg begrepene «sosialarbeider» og «klient» ofte. Begrepet sosialarbeider bruker jeg her om ansatte i barnevernstjenesten med sosialfaglig utdanning. Dette inkluderer både sosionomer og barnevernspedagoger, og andre yrker med videreutdanning, som vernepleiere. Noen steder vil jeg også ta i bruk begrepet barnevernsansatte, eller barnevernsarbeidere, for å få noe språklig variasjon i oppgaven. Jeg bruker også begrepet klient for å omtale både barna og foreldrene en ansatt i barnevernstjenesten vil møte. Jeg bruker også med generelle begreper om samme gruppen gjennom oppgaven, for eksempel «foreldrene» eller «familiene». Her kunne jeg også tatt i bruk begrepet «bruker» som er blitt med vanlig de siste årene i sammenheng med fokuset på medvirkning og aktivitet fra foreldrenes side, men jeg velger heller å bruke «klient» da fokuset i oppgaven er maktforskjellen mellom sosialarbeider og klient.

Minoritet

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke begrepet minoritet, og i forlengelse av det også begrepene minoritetsfamilie og minoritetsforeldre. *Minoritet* kan forstås i relasjon til en *majoritet*. Minoriteten er et mindretall av befolkningen i en bestemt gruppe, og majoriteten flertallet (Wæhle, 2023). Innad storsamfunnet vil det være majoriteten som har mest sosial, kulturell og økonomisk kapital (Bourdieu, 1996 [1973] her i Rugkåsa et al., 2019) Når jeg gjennom oppgaven bruker begrepet minoritet, er det etniske minoriteter jeg sikter til. Altså etniske grupper i Norge som utgjør et mindretall av innbyggerne. Jeg spesifiserer ikke hvilket land de kommer fra, eller hvor lenge de har bodd i Norge.

1.4 Oppgavens oppbygging

I oppgavens første kapittel er oppgavens tema og problemstilling presentert. Det er i kapittel 1 redegjort for avgrensninger av oppgavens innhold, min egen forforståelse av oppgavens tema og en kort begrepsavklaring. I kapittel 2 blir oppgavens metode beskrevet. I kapittel 3 presenteres teorier om makt, kapital, avmakt og kultur som brukes som grunnlag i oppgavens videre drøfting. I kapittel 4 presenteres oppgavens litteraturgrunnlag med redegjørelse for artiklenes metode og hovedfunn. I kapittel 5 drøftes oppgavens problemstilling ved hjelp av tidligere nevnt teori og litteratur. I kapittel 6, oppgavens siste kapittel kommer en avslutning med en oppsummering av hovedpoengene jeg har presentert gjennom oppgaven.

2.0 Metode

I denne oppgaven er det brukt litteratursøk for å innhente relevant og nødvendig informasjon. Oppgaven er tilnærmet metoden litteraturstudie, det vil si at jeg har tatt i bruk data og funn fra forskning og studier som allerede er gjennomført (Dalland, 2020). I denne oppgaven skal jeg altså ta i bruk allerede eksisterende teori og forskning for å belyse problemstillingen, og vurdere den fra ulike sider.

For å finne relevant forskning og teori har jeg brukt søkemotorene «Idunn», «Google Scholar» og «Oria». Jeg har brukt søkeord som «barnevern», «makt», «kapital», «minoritet» og «kultur». Jeg har flere ganger satt en stjerne (*) bak ordene for å søke med åpen endelse på ordet. I tillegg har jeg benyttet det som heter «snøballmetoden», altså at jeg leter etter relevant litteratur i litteraturlisten til artikler og bøker (Dalland, 2020). I tillegg har jeg tatt i bruk pensum fra tidligere semestre på studiet.

2.1 Kildekritikk

Det er viktig å være kildekritisk når man skriver en bacheloroppgave. Det vil innebære å vurdere kildene man tar i bruk for å sikre oppgavens validitet og at dataen man legger i grunn for oppgaven er gode (Dalland, 2020). Når jeg har søkt etter teori har jeg prøvd å finne nyere artikler for å holde oppgaven så oppdatert som mulig. En av mine fire hovedartikler er eldre

enn 10 år gammel. Jeg har likevel valgt å inkludere den da den er en «god praksis»-undersøkelse som fokuserer på hva som har blitt betegnet som godt samarbeid, og jeg derfor mener den er gjeldende. Det kan likevel rettes kritikk mot at artiklene er så gamle da dette fagfeltet er i stadig utvikling og endring, og man burde derfor basere seg på relativt nytt fagstoff. For å sikre pålitelighet i artiklene har jeg i hovedsak tatt i bruk vitenskapelige artikler som dermed er fagfellevurdert. Det har også vært viktig for meg å ta i bruk litteratur som har fokuserer på både minoritetsfamiliers opplevelse i møte med barnevernet og saksbehandleres vurderinger. Jeg har valgt å fokusere på litteratur som belyser forholdet mellom foreldre og barnevernet, og ikke barnet. Dette er både fordi det ikke finnes mye relevant litteratur som tar for seg barnets perspektiv, og fordi jeg vurderer at samhandlingene mellom foreldre og barnevern er mer relevant for min oppgave. Selv om artiklene som oppgaven baserer seg på ble skrevet mellom 2013 og 2020, altså en periode på 7 år, beskriver de mye av den samme problematikken. Nettopp fordi samme problematikk beskrives i de fleste artiklene vil jeg påstå at artiklene fortsatt er gjeldende.

3.0 Teori

3.1 Makt, kapital og hjelp

Begrepet makt kan defineres på mange forskjellige måter. Sosiologen Max Weber forsto makt som «sjansen til å få gjennomført sin vilje i en sosial relasjon, også ved motstand, uavhengig av hva denne sjansen er basert på» (Weber 1960, her i Skau, 2013, s. 34). En annen definisjon er «Makt er i generell forstand en aktørs evne til å oppnå det vedkommende ønsker, og mer spesielt en aktørs evne til å få andre aktører til å gjøre noe som de ellers ikke ville gjort» (Engelstad & Thorsen, 2023). Man kan altså si at makt er muligheten til å kontrollere andre for å få gjennomslag for sin vilje. Dette er definisjonen jeg legger til grunn for begrepet makt gjennom resten av oppgaven. Teorier om makt vil hjelpe en sosialarbeider å identifisere, adressere og forebygge asymmetriske maktforhold i sin jobb. Kunnskap om det alene vil ikke være nok, men det å være det bevisst er fundamentalt i en slik type jobb. Teoriene jeg gjør rede for videre vil derfor kunne belyse et av mange aspekter man må være bevisst i møter mellom minoriteter og barnevernet.

3.1.1 Pierre Bourdieu og kapital

Sosiologen Pierre Bourdieu er kjent for sin teori om kapital, og kategoriene sosial, kulturell, økonomisk og symbolsk kapital. Bourdieus forståelse av kapital kan defineres som tilgang på en ressurs som er tilskrevet en bestemt verdi av fellesskapet og at tilgangen på ressursen vil medføre en forsterket maktposisjon (Bugge, 2002). Hvem som har mest makt i en relasjon eller i et samfunn er altså avhengig av hvem som har tilgang på de mest verdifulle ressursene. Hvilke ressurser som er tilskrevet verdi er avhengig av hvor lett tilgjengelig de er, og hvor mange som har tilgang på dem innad et bestemt sosialt fellesskap (Bugge, 2002). Et eksempel på kapital kan være utdanning, hvorvidt det vil være vurdert som verdifullt kapital eller ikke vil være avhengig av andelen utdannede i fellesskapet. I fattigere byer hvor ungdommer begynner å jobbe tidligere og ikke har muligheten til å fullføre videregående skole f.eks vil utdanning være en mer verdifull ressurs enn i rikere byer hvor de fleste fullfører og fortsetter på universitetet.

Bugge (2002) hevder at Bourdieus begrep kapital kan forstås som et annet ord for makt. Dette fordi slik han definerer begrepet kapital innebærer at personen(e) med størst kapital også implisitt er de med størst makt i et fellesskap. Fordelingen av kapital innad i et fellesskap vil altså definere maktforholdene i samme fellesskap. Jeg vil derfor bruke Bourdieus definisjon av kapital som en del av min forståelse av maktbegrepet. Bourdieu definerte forskjellige kategorier for begrepet kapital. Jeg skal nå gjøre rede for disse kategoriene, og ta for meg begrepene symbolsk kapital og symbolsk vold. Hver kategori av begrepet kapital handler om forskjellige måter man kan oppnå makt i samfunnet.

Kulturell kapital

Å ha kulturell kapital innebærer å ha kunnskap, men ikke all kunnskap vil kunne defineres som kulturell kapital (Bugge, 2002). For at en type kunnskap skal kunne gå under denne definisjonen må kunnskapen anses som verdifull for et fellesskap. Om en type kunnskap blir ansett som verdifullt vil det også indikere at annen kunnskap blir ansett som mindre verdifull, altså all kunnskap forholder seg til hverandre i et hierarkisk system (Bugge, 2002). Et eksempel på det er at kunnskap om kunst, vil i et fellesskap med deltakere som interesserer seg for kunst, men ikke har tilgang på kunnskapen, være verdifullt. Men i et fellesskap hvor deltakerne interesserer seg for idrett vil kunnskap om kunst ikke være ansett som like verdifullt. Bourdieu konstaterer også at det den «dominerende klassen», eller gruppen med mennesker som innehar mest makt,

som har defineringsmakt i spørsmålet om hva som blir betraktet som «høykultur» (Bugge, 2002). All annen type kultur vil gjennom sammenligning med hva som er definert som «høykultur», få en tilskrevet verdi innad i fellesskapet. Denne defineringsmakten kommer av andre typer kapital denne gruppen også har som gjør at de har muligheten til å fremme sin egen kultur, og undertrykke det de definerer som «ukultur». I sammenheng med oppgavens problemstilling vil en sosialarbeider ha mer kulturell kapital enn minoritetsforeldre. Å være bevisst det, eller legge til rette for at foreldrene får muligheten til å skaffe seg mer kulturell kapital, vil kunne påvirke det asymmetriske maktforholdet som nevnt tidligere.

Sosial kapital

Den andre kategorien for kapital er sosial kapital. Dette handler om en persons sosiale nettverk og medlemskap i en sosial gruppe som ikke alle andre medlemmer av fellesskapet har mulighet til å tilhøre (Bugge, 2002). For at et medlemskap i en sosial gruppe skal kunne defineres som sosial kapital må det være en viss eksklusjon av ikke-medlemmer. Bourdieu delte relasjonen mellom medlemmene i gruppen inn i to typer, instituerte og ikke-instituerte. Instituerte relasjoner er styrt av ytre faktorer, som familienavn eller formelle titler og det kreves lite for å opprettholde medlemskapet i disse sosiale gruppene (Bugge, 2002). Ikke-instituerte sosiale grupper er avhengige av medlemmenes sosiale ferdigheter og aktive deltakelse inn i gruppen, og har dermed ingen ytre garanti for medlemskap. Familier med innvandrerbakgrunn for eksempel, vil ha mistet mye av sin sosiale kapital når de forlot hjemlandet sitt, både i form av yrke og sosialt nettverk.

Økonomisk kapital

Den tredje kategorien for kapital er økonomisk kapital. Om en person har økonomisk kapital har hen personlig tilgang på penger eller eier andre ressurser som enkelt kan omgjøres til penger (Bugge, 2002). Noe som skiller denne formen for kapital fra de tidligere nevnte, er muligheten til å overføre økonomisk kapital mellom personer direkte. For eksempel er kulturell kapital tett knyttet sammen med personen som innehar kapitale, det er noe personen har måtte opparbeidet seg gjennom f.eks utdanning. Økonomisk kapital kan videreføres f.eks gjennom arv og personen som overtar kapitale trenger ikke en spesiell kompetanse for å motta det. Om en familie har tilgang til mye penger, altså økonomisk kapital, vil det kunne sikre mulighet til at medlemmene av familien kan opparbeide seg kulturell kapital gjennom utdanning, men sikrer ikke kapasiteten til å ta inn over seg kunnskapen. Vi vet at personer med innvandrerbakgrunn

ligger under gjennomsnittet når det kommer til (SSB, 2024b). Altså, de har lavere økonomisk kapital enn resten av befolkningen, i gjennomsnitt. Selv om dette ikke er gjeldende for alle minoritetsfamilier, er det viktig å være bevisst det i møter mellom barnevernet og minoriteter. Spesielt siden sosialarbeideren, kanskje ikke personlig, men heller på et systemnivå, representerer ganske stort økonomisk kapital, gjennom deres mulighet til å gi familien økonomisk bistand.

Symbolsk kapital

Den siste kategorien for kapital er symbolsk kapital. Denne formen for kapital skiller seg på mange måter ut fra de andre formene for kapital. Marthinsen (2003, s. 133) definerer symbolsk kapital som «[...] en form de ulike kapitalformene antar når de er innarbeidet og erkjent som legitime i et felt». Det er altså ikke i seg selv en separat form for kapital, men heller en annen dimensjon andre former for kapital fremtrer i. Som nevnt tidligere kan kunnskap og utdanning defineres som kulturell kapital. Graden av prestisje eller anerkjennelse en person oppnår gjennom fullføring av utdanning, indikerer deres symbolske kapital. Med andre ord, symbolsk kapital eksisterer kun når den anerkjennes som legitim av samfunnet som helhet, eller av medlemmene i en gruppe (Olsen et al., 2023). Den mengden ære en person mottar etter fullført utdanning kan ikke kun bestemmes av individet selv, men av samfunnet som helhet for å kunne være symbolsk kapital. Dermed er det samfunnets tilskrivning av verdi, for eksempel i form av ære eller prestisje, som bestemmer en persons symbolske kapital. En sosialarbeider vil i møte med barnevernets klienter ha mye symbolsk makt i kraft av deres fagkunnskap, og kunnskap om systemet.

Symbolsk vold

I følge Bourdieu er symbolsk kapital det samme som erkjent makt, og Marthinsen (2003) hevder at denne makten har en virkningskraft som fører til at de med mindre makt «underkaster» seg de med mye makt, og det uten noen fysisk form for vold. Dette begrepet kalles symbolsk vold. En annen måte å forklare dette på sett i sammenheng med oppgavens tema er at minoriteter aksepterer, og forholder seg til, majoritetens antakelser og kategorisering av dem (Rugkåsa, 2008). På denne måten aksepterer de også majoritetens dominans av dem (Rugkåsa, 2008). Samtidig vil ikke symbolsk vold være noe man bevisst forholder seg til, det blir ikke erkjent som et dominansforhold, men blir heller en del av Bourdieus begrep doxa (Marthinsen, 2003). Doxa er kunnskap man tar for gitt innad et samfunn, de aksepterte meningene og holdningene

man har i et samfunn, som man ikke søker å forstå opprinnelsen til, men som man tar for gitt at er rett (Marthinsen, 2003).

I møter mellom klienter og ansatte i barnevernstjenesten, og spesielt minoriteter, er det mulig at sosialarbeideren utsetter foreldrene for situasjoner preget av symbolsk vold. Dette trenger ikke være bevisst, og kan gjøres gjennom deres indre kategoriseringer av familien og dermed hvilken hjelp de tilbyr dem, og at familien ikke tørr å si imot fordi de for eksempel stoler på sosialarbeiderens fagkunnskap.

3.1.2 Makt eller hjelp?

Maktaspektet er i følge Skau (2013) til stede i alle relasjoner i et samfunn, dette inkluderer men er ikke begrenset til, forholdet mellom sosialarbeider og klient. Samtidig er sosialarbeideren en del av et hjelpeapparat. Dette legger til grunn en forventning om at hjelpeaspektet også er til stede i alle relasjoner. Men er det slik i realiteten?

Skau (2013) mener at selv om makt alltid er til stede i relasjoner mellom sosialarbeidere og klienter så er ikke alltid hjelpeaspektet til stede. Alle sosialarbeidere har en viss makt gjennom sin yrkestittel og tilknytning til hjelpeapparatet. Denne makten kan brukes til å hjelpe klientene, eller den kan brukes for å få gjennomslag for sin egen vilje (Skau, 2013). Om en sosialarbeider bruker sin makt med en intensjon om å hjelpe, men samtidig ikke også legger klientens ønske til grunn kan maktbruken skade i større grad enn den hjelper. Forholdet mellom makt, hjelp og skade kan være vanskelig å navigere gjennom, og hva som blir definert som hva er ofte avhengig av hvem som blir spurt (Skau, 2013). For en sosialarbeider vil det være viktig å være bevisst på disse forskjellige begrepene og hvorvidt yrkesutøvelsen til den enkelte baserer seg i hovedsak på hjelp eller skade. Begge aspektene vil være til stedet i alle sosialarbeideres yrkesutøvelse, så det viktige vil være å ha et bevisst forhold til forholdet mellom dem og hvordan de er knyttet sammen. Når sosialarbeideren klarer å være bevisst dette og reflektere rundt det vil deres yrkesutøvelse med større sannsynlighet være i tråd med yrkesetiske retningslinjer (Skau, 2013).

3.1.3 Forståelse av avmakt

Avmakt er det motsatte av , eller fraværet av, makt (Engelstad & Thorsen, 2023). Det er ofte knyttet til en følelse av å føle liten, eller ingen, grad av respekt, anerkjennelse og innflytelse over eget liv (Haugland, 2007). Det kan føre til en tilbaketrukkethet, tilbakeholdelse av informasjon og passivitet i sine egne saker (Skau, 2013). Om en sosialarbeider ikke har et bevisst forhold til sin egen maktposisjon og forholdet mellom hjelp og makt kan det føre til misforståelser av klienter som i grunn bare gir uttrykk for sin følelse av avmakt (Haugland, 2007; Skau, 2013). Motmakt derimot er når man aktivt gjør noe for å motarbeide maktutøvelsen fra personer eller systemer, i denne sammenhengen sosialarbeiderne eller systemet de representerer (Haugland, 2007). Motmakt kan altså sies å være en reaksjon på følelsen av avmakt og overtramp gjort av personer eller systemer som har makt. Haugland (2007) mener at sosialarbeidere noen gang kan tenke at motmakt er uløselig knyttet til utøvelsen av tvang, altså deres bruk av makt i møte med familier, heller enn at den er en reaksjon man kan jobbe med. Følelsen av avmakt og motmakt oppstår ofte i sammenheng med en opplevelse av krenkelse fra sosialarbeideren, men kan også oppstå bare fordi det oppleves som krenkende å måtte ta i bruk det offentlige for hjelp (Skau, 2013). Om man forstår avmakt og motmakt som en reaksjon man kan jobbe med, og forsøke å forebygge, vil det også være lettere å forstå hvordan foreldrene gir uttrykk for denne følelsen. Om man tenker det er noe som alltid følger med makten man har i sitt yrke, vil man miste en viktig del av forståelsen for familienes oppførsel.

3.2 Forskjellen mellom kulturalisering og å være kultursensitiv.

I sine møter med minoritetsfamilier er det viktig at sosialarbeidere er åpne, bevisste på, og reflekterte rundt kulturelle aspekter ved omsorgssituasjonen og familiens livssituasjon (Bunkholdt & Kvaran, 2021; Rugkåsa, 2021; Rugkåsa et al., 2019; van der Weele & Fiecko, 2020). Når man møter andre kulturer med disse holdningene, og ønsker å forstå andre i sammenheng med deres kultur, er man kultursensitiv (Bunkholdt & Kvaran, 2021). Men for å kunne være kultursensitiv må man ha kulturkompetanse, altså kunnskap om forskjellige kulturer (Bunkholdt & Kvaran, 2021).

Når man skal være kultursensitiv og ha kulturkompetanse er det viktig å ha et bevisst forhold til hva kultur er. Begrepet kultur kan defineres på mange måter og kan bety flere forskjellige ting. Definisjonen jeg legger til grunn er at kultur er de verdier, normer og kunnskap man tilegner seg gjennom sosialisering i oppveksten (Rugkåsa et al., 2019). Det innebærer altså alt man lærer på skolen, men kanskje viktigere i sosiale fellesskap, altså mer uformell kunnskap. Kulturer viktig for hvilke verdier man legger til grunn for vurderingen av hvilken livsstil og atferd innad i et samfunn som ansees som «normalt» (Rugkåsa et al., 2019)

I den andre enden av spektret har man begreper som «*kulturalisering*» og «*etnosentrisme*». Rugkåsa et al. (2015) definerer begrepet kulturalisering som en prosess hvor kultur, og sosialarbeiderens forståelse av klientens kultur, legges til grunn for forståelsen av familiens problem og tillegges en større vekt enn nødvendig, og på grunn av det overser man andre viktige aspekter. Begrepet etnosentrisme handler om å legge sin egen kultur til grunn i vurdering av andre kulturer, og at man har en tanke om at sin egen kultur er den «rette» (Johannessen, 2023). På den måten vurderer man alle andre kulturer utfra sin egen, og oppfatter egen kultur som «den beste» (Qureshi, 2005).

3.2.1 Å være bevisst barnevernets normative vurderingsgrunnlag

Barnevernets mandat handler i stor grad om å beskytte barn og sikre dem best mulig barndom. Samtidig er sosialarbeiderne i barnevernet både representanter for storsamfunnets majoritet, og velferdssystemet med dens rammeverk (Rugkåsa et al., 2019). Selv om det er politikerne som setter føringer for hvordan barnevernet skal jobbe og rammeverket for deres beslutninger gjennom lovverk blant annet, er det fortsatt de ansatte i barnevernet som gjennom sin praksis definerer hva som kategoriseres om omsorgssvikt, og hva som ikke gjør det (Læret & Skivenes, 2016). Gjennom denne defineringsmakten, og gjennom makten i å representere majoritetssamfunnet er det sosialarbeiderne som i stor grad definerer normalitetsgrensene (Rugkåsa et al., 2019), og det gjør de med samfunnets rådende verdier og normer i grunn (Christiansen & Kojan, 2016). Ericsson ((1996) her i Christiansen & Kojan, 2016) beskriver barnevernet som et «samfunnsspeil» fordi de gjennom sine valg om å gripe inn i en familie, eller ikke gjøre det, speiler normene til storsamfunnet, og dermed deres idealer for hvordan en god barndom burde se ut. Så selv om det er politikere som i stor grad setter rammene, er det

likevel de profesjonelles kunnskap og normative vurderinger som i stor grad definerer god nok omsorg gjennom deres bruk av faglig skjønn (Læret & Skivenes, 2016).

Dette fører også til at begrepet «gode nok foreldre», eller «god nok omsorg» blir nokså diffust og opp til en hver enkelt sosialarbeider å definere i møte med foreldre (Langsrud et al., 2017). Langsrud et al. (2017) fant i sin artikkel at disse begrepene, selv om det språklig virker som man refererer til en allmennkjent minimumsstandard, i stor grad handler om hver enkelt sosialarbeiders subjektive vurdering. I møter mellom barnevernet og minoriteter kan minoriteter noen ganger representere en annerledes normkultur enn det sosialarbeideren er vant til, både privat og i jobben (Rugkåsa et al., 2019). Om sosialarbeideren da ikke er bevisst sine normative verdier kan det føre til en mistolkning av familiens situasjon, og ofte ende i enten i kulturalisering eller det motsatte.

4.0 Presentasjon av artikler

4.1 Artikkel 1 – God praksis i møte med etniske minoritetsfamilier i barnevernet: saksbehandlers og foreldres erfaringer

Metode:

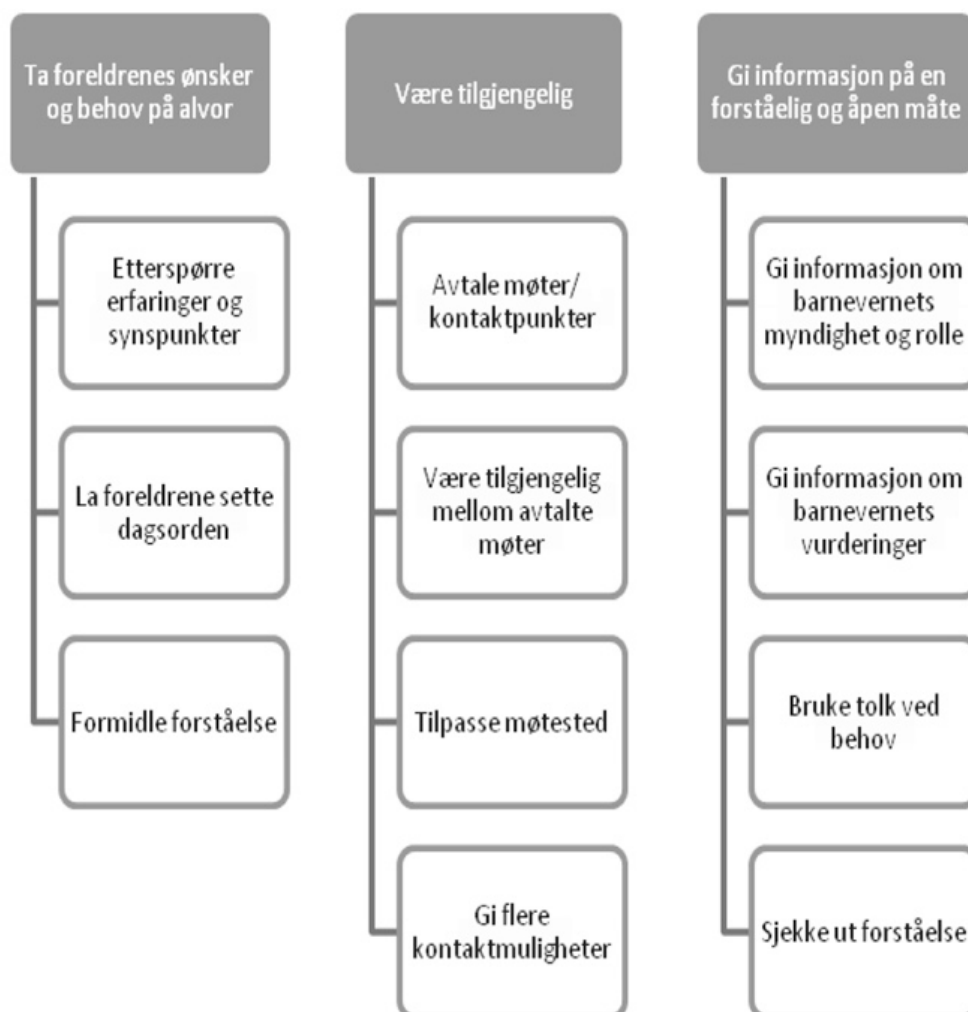
Fylkesnes og Netland (2013) intervjuet foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn i kontakt med barnevernet og deres saksbehandlere, i saker hvor begge parter omtalte samarbeidet som positivt. Foreldrene hadde forskjellig etnisk bakgrunn, og hadde bodd i Norge mellom 1,5-8 år. Saksbehandlerne var alle etnisk norske, og hadde mellom 1,5-8 års erfaring fra barnevernstjenesten. Intervjuene tok i bruk en intervjuguide for å strukturere samtalene, men var også lagt opp slik at det var rom for spontane fortellinger fra informantene. For å gjennomgå dataene og sortere funnene tok de i bruk en induktiv tematisk analyse. (Fylkesnes & Netland, 2013)

Funn:

De fant to tema som ble beskrevet som viktig for relasjonen av informantene, saksbehandlerens arbeidsmåte og vektleggingen av kulturforskjeller. Det som kjennetegnet saksbehandlerens arbeidsmåter i disse sakene var at de var tilgjengelig, tok foreldrenes ønsker og behov på alvor og ga all informasjon på en forståelig og åpen måte (Fylkesnes & Netland, 2013, s. 224). I Figur

1 viser Fylkesnes og Netland hvilke konkrete ting foreldrene trakk frem som viktig i saksbehandlerens arbeidsmåte, som la til rette for godt samarbeid i deres relasjon.

Kulturforskjellene ble ikke betegnet som problematisk, eller til hinder for samarbeidet, av informantene. Måten saksbehandlerne jobbet på og møtte foreldrene på var sentral for at kulturforskjellene ikke ble tillagt for mye vekt og ikke ble sett på som problematisk. Arbeidsmåtene bidro også til en bedre forståelse for foreldrenes perspektiver og en maktforskyvning som styrket foreldrenes posisjon. (Fylkesnes & Netland, 2013)

Figur 1: Saksbehandlerens fremgangsmåter. Hentet fra: Fylkesnes & Netland (2013)

4.2 Artikkel 2 – Frykten for barnevernet – en undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger

Metode:

Fylkesnes et al. (2015) intervjuet ti foreldre med flyktningbakgrunn som var i kontakt med barnevernet for å undersøke deres erfaring med barnevernet. Foreldrene hadde var opprinnelig fra 8 forskjellige land og hadde bodd i Norge mellom 2-17 år. Det ble tatt i bruk intervjuguide som fokuserte på 5 temaer; familiens situasjon og bakgrunn, møtet med barnevernet, relasjonen til barnevernsarbeider, referanserammer og verdier (Fylkesnes et al., 2015, s. 86). For å gjennomgå dataene tok de i bruk en tematisk analyse.

Funn:

Ved gjennomgang av den innsamlede dataen fant Fylkesnes et al. (2015) at frykten for barnevernet var et tydelig tema, og ble nevnt av alle informantene. De fant også at frykten informantene beskrev for det meste ikke var knyttet til informantenes egne negative opplevelser, men heller var basert på oppfatninger og holdninger som var vanlige blant minoritetspersoner generelt. De fant at det var tre temaer som var særlig fremtredende i sammenheng med frykten de beskriver. Det første var en frykt for at barnevernet tar barn fra foreldre, og at de ikke prøver å hjelpe familien. Det andre temaet var at foreldre ikke blir tatt med i beslutningsprosessene i barnevernet, at de ikke er interesserte i å snakke med og gå i dialog med foreldrene. Det tredje temaet var at barnevernet diskriminerer, at de ikke har god nok kompetanse i å møte personer med annen kultur enn dem selv. Fylkesnes et al. (2015) foreslår at frykten informantene beskriver kort fortalt kan forstås som en frykt for å bli utsatt for krenkelser i møte med barnevernet.

4.3 Artikkel 3 – Kulturelle fallgruver i vurderinger av foreldrenes omsorgsevne

Metode:

Weele & Fiecko (2020) bruker eksempler hentet fra sakkyndige utredninger i barnevernssaker som de menes viser dårlig begrunnede vurderinger av minoritetsforeldres omsorgsevne (s. 128). De gjennomgår disse skrevne vurderingene og trekker frem noen eksempler.

Funn:

De mener at noen av vurderingene bygger på mangelfull kulturell kompetanse, noe som gjør at sakkyndige kan feiltolke omsorgssituasjonen. Gjennom artikkelen trekker de frem flere forskjellige temaer som legges til grunn i vurderingene og påpeker hvordan de kan forsås på en annen måte gjennom bruk av kulturell analyse. Forfatterne trekker også frem viktigheten av å være bevisste sine egne normative verdier og hvordan de påvirker vurderingene man gjør av familier. De hevder at to av de vanligste fallgruvene i møter med minoritetsfamilier er å overvurdere betydningen av de kulturelle forskjellene og dermed bortforklare bekymringen i kultur, og å undervurdere kulturen og misforstå det som omsorgssvikt. Weele & Fiecko (2020) påpeker også viktigheten av å se på faktorer som migrasjon og flyktning som en faktor som påvirker omsorgsferdighetene til foreldrene. Om familien er i en pågående krise vil det påvirke deres foreldrefungering (van der Weele & Fiecko, 2020).

4.4 Artikkel 4 – Barnevernsarbeideres møte med barn og familier med minoritetsbakgrunn

Metode:

Rugkåsa et al. (2015) har jobbet med 34 kasus som ble utarbeidet av studenter fra videreutdanningen «Barnevern i et minoritetsperspektiv», og diskuterer hvordan disse kasusene kan si noe om hva barnevernsarbeidere selv ser på som problematisk i møte med minoritetsforeldre. Disse kasusene ble trukket ut av til sammen 160 kasus, fordi de beskrev tema mest utfyllende og ga gode beskrivelser av sakene. Disse 34 kasusene ble så systematisert i tre forskjellige kategorier som omhandlet; saker om omsorgsutøvelse eller oppfølging av barn i institusjon eller i barnevernet, saker med bekymring for barnet/ungdommen og saker med bekymring for foreldres omsorgskompetanse (Rugkåsa et al., 2015, s. 102). I neste gjennomgang av kasusene fant de tre hovedtemaer de valgte å undersøke nærmere; omsorgsutøvelse overfor minoritetsbarn, kulturalisering i barnevernfaglig praksis og diskurser i barnevernet om minoritetsforeldre som omsorgspersoner (Rugkåsa et al., 2015, s. 102).

Funn:

Det første funnet de ser nærmere på handler om barnevernsarbeidernes forforståelse av hva omsorgsutøvelse bør inneholde, og hvilken rolle kultur spiller i denne sammenhengen. Her med

fokus på barn og ungdom i institusjoner og enslige mindreårige flyktninger. Det andre funnet de trekker frem er kulturalisering, og det siste funnet omhandler hvordan barnevernsarbeideren definerer klientene og deres problematikk. Gjennom å se på disse kasusene utarbeidet av barnevernsarbeidere fant forfatterne at «de andres kultur» ofte blir definert og forstått innenfor rammene til, og kun i forhold til, «norsk kultur». På den måten blir den norske majoritetskulturen den dominerende sosiale normen. Rugkåsa et al. (2015a) fant også at kulturalisering av problematikken i familiene, altså barnevernsarbeiderens forforståelse av kulturen til familien, ofte ble grunnlaget for videre vurderinger av deres omsorgssituasjon.

5.0 Drøfting

I relasjonen mellom saksbehandler og klient vil det alltid være en ujevn maktfordeling i favør sosialarbeideren. Dette er både grunnet sosialarbeiderens makt til å hjelpe, eller ikke hjelpe, klienten, og det faktum at sosialarbeideren har mer kapital enn klienten. I kapittel tre har jeg redegjort for begrepet makt, og sett på Bourdieus teorier om kapital. Jeg har også gått gjennom begreper som avmakt, motmakt, kulturalisering og kulturkompetanse. Jeg skal nå bruke disse teoriene til å belyse forskningen som er presentert i kapittel 4.

5.1 Møter mellom minoriteter og barnevernet i lys av Bourdieu

Bourdieu's teorier om kapital kan forstås som en teori om makt (Bugge, 2002). Dette er fordi den innehar en forståelse av at en person med mye kapital også vil ha mye makt. Men hvilke forskjeller finner vi mellom en sosialarbeiders- og en klients kapital?

Om man ser på innvandrerbefolkningen i Norge og deres levekår ser vi at de, sammenlignet med resten av befolkningen, har færre som fullfører utdanning grunnskoleutdanning, har lavere gjennomsnittslønn og flere har tiltak fra barnevernet (Jinghui Lysen et al., 2024). Bunkholdt og Kvaran (2021) konstaterer også at marginaliserte familier og etniske minoritetsfamilier er de to gruppene av befolkningen i Norge som er overrepresentert i barnevernet. Ser man dette i sammenheng med Bourdieus teorier om kapital kan man anta at minoritetsfamilier typisk vil ha lavere kapital enn den øvrige befolkningen i Norge. Selv om man skal være forsiktig med å

sette så tydelige kategorier mellom «oss» og «de andre» da det kan føre til marginalisering og annengjøring (Rugkåsa et al., 2019), er det likevel viktig å være bevisste disse forutsetningene.

Sosialarbeidere på en annen side kan sies å representere majoriteten og dens normer og verdier, i møte med klienter. En sosialarbeider vil på en side allerede ha makt uløselig knyttet til sin yrkesutøvelse, hos ansatte i barnevernstjenesten ser vi dette både gjennom deres makt til å definere familiens problemer, og gjennom kontroll på ressursene familien kan ha bruk for. I lys av Bourdieus teorier kan man si at sosialarbeideren både har sosialt og kulturell kapital. Sosialt kapital har hen gjennom både sin tittel som for eksempel barnevernspedagog, men også gjennom sin ansettelse som saksbehandler i barnevernet. Dette gir de tilgang til en eksklusiv gruppe innad i storsamfunnet. Kulturell kapital kan man si de har gjennom sin kunnskap om velferdssystemet, fagfeltet og det normative verdigrunnlaget som barnevernet ofte baserer sine vurderinger på.

I møter mellom minoriteter og barnevernet kan språk være en barriere mellom sosialarbeider og foreldre (Berg & Paulsen, 2021). Det kan være flere grunner til det, noen ganger snakker man ikke samme språk, det kan handle om problemer med bruk av tolk eller det kan handle om ulik forståelse av samtalens rammer (Berg & Paulsen, 2021). God kommunikasjon, mangelen på kommunikasjon, eller enveiskommunikasjon med fokus på verdiforskjeller blir nevnt som viktig for hvordan foreldre beskrev sine møter med barnevernet (Fylkesnes et al., 2015; Fylkesnes & Netland, 2013). Om man ser på begrepet kommunikasjon med en bredere forståelse vil det inkludere måten man kommuniserer på, ikke-verbal kommunikasjon og hva man antar at begge parter har en forståelse av, og tenker er relevant i samtalen (Berg & Paulsen, 2021). Viktigheten av å tilrettelegge for god kommunikasjon fremhever Fylkesnes & Netland (2013) i sin artikkel, hvor det er en av tre hovedtrekk ved arbeidsmetoden til sosialarbeideren som foreldrene fremhever som viktig for godt samarbeid. Som underpunkter fremhever de altså det å gi informasjon om sin rolle, sine vurderinger fortløpende, dobbeltsjekke at foreldrene forsto hva de mente og bruke tolk, som de viktigste trekkene (Fylkesnes & Netland, 2013).

Når foreldrene ikke forstår hvilke vurderinger barnevernet har gjort, eller på hvilket grunnlag de er gjort har de heller ikke muligheten til å si imot. Denne defineringsmakten sosialarbeideren da får kan sees på som symbolsk makt, og uten mulighet til å gjøre noe med situasjonen sin kan sosialarbeideren og klienten havne i en situasjon preget av symbolsk vold. Fylkesnes et al. (2015) oppsummerer funnene i sin artikkel som «frykt for krenkelser i møte med barnevernet»

(s. 90), og sentralt her er tanken om at barnevernet ikke kommuniserer med foreldre. Dette vil jeg påstå at samtidig kan defineres som frykten for å bli utsatt for, eller komme i kontakt med symbolsk vold.

5.2 Barnevernets normative verdier

Som nevnt tidligere ligger majoritetssamfunnets normer og verdier til grunn i sosialarbeidernes vurdering av omsorgssituasjonen til familiene de møter (Langsrud et al., 2017; Rugkåsa et al., 2015, 2019). Vurderingene de gjør vil definere normalitetsgrensene i omsorgssituasjoner, og dette kan føre til at de familiene som befinner seg utenfor majoritetssamfunnets normal, ofte minoritetsfamilier, føler på et press til å møte forventningene fra majoriteten og tilegne seg «norske omsorgspraksiser» (Fylkesnes et al., 2015; Rugkåsa et al., 2019). Fylkesnes et al. (2015) fant også at dette kunne oppleves som problematisk for foreldrene de intervjuet. Deres informanter beskrev en følelse av et konformitetspress til å endre sin omsorgspraksis til å passe inn i det majoritetssamfunnet mente var rett, og var kritiske til barnevernets normative vurderingsgrunnlag. I sin artikkel fremhever van der Weele og Fiecko (2020) en liste med gjengangere i vurderinger av minoritetsforeldres omsorgsevne som de mener er dårlig begrunnet. Et av flere eksempel de trekker frem her er «*Under samvær observeres det ingen kommunikasjon mellom barnet og foreldre*» (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 132). Med dette mener de at lite verbal kommunikasjon mellom barn og foreldre her er et uttrykk for foreldrenes svake emosjonelle omsorgsevne, og at det vil kunne skade barnets tilknytning. Denne vurderingen legger ikke opp til at foreldrenes emosjonelle omsorg for barnet kan komme til uttrykk på andre måter, enn gjennom verbal kommunikasjon. I norsk kultur er det vanlig å verbalt uttrykke omsorg for barnet sitt, men i andre kulturer er ikke det like vanlig. Her kan omsorgen fremtrede gjennom andre ritualer som omfattende skoleoppfølging, avansert matosorg eller annen tilrettelegging for barnet. Det finnes altså andre måter å vise omsorg for barnet sitt, og regulere følelsene deres, enn å gjøre det gjennom verbal kommunikasjon (van der Weele & Fiecko, 2020). Om man ikke klarer å tilpasse observasjonene av samspill mellom foreldre og barn man baserer vurderingene sine på til deres kultur, vil man ikke få med seg de situasjonene hvor foreldrene viser sin omsorgskompetanse, eller vurdere de som ikke god nok fordi de ikke passer inn i den norske normen for omsorgspraksis (van der Weele & Fiecko, 2020).

Et annet aspekt er plassen tilknytningsteori tar i vurderingene man gjør gjennom observasjon av samspill. Tilknytningsteorien er i stor grad basert på normene i vestlig omsorg, og vurderingen av barnets tilknytning til foreldre vil derfor være lite kultursensitiv (van der Weele & Fiecko, 2020). Langsrud et al. (2017) peker også på at det ikke finnes tydelige retningslinjer for vurderingen av samspill og at samspillet også blir påvirket av andre kontekstuelle forhold.

Langsrud et al. (2017) påpeker også hvordan dette begrepet kan utfordre foreldrenes rettssikkerhet i møte med barnevernet. Som nevnt tidligere har ikke begrepet «gode nok foreldre» noen tydelige kvalifikasjoner, men defineres av samspillet mellom majoritetssamfunnets normer, og sosialarbeiderens utøvelse av faglig skjønn. Når sosialarbeidere selv ikke tydelig klarer å definere hva de legger i begrepet, og konkretisere det, kan man anta at foreldrene i kontakt med barnevernet i alle fall ikke klarer å forstå begrepet (Langsrud et al., 2017, s. 136). I møter med minoriteter vil dette være forsterket både på grunn av språk- og kulturforskjellene. Som nevnt tidligere er det ikke alle minoritetsforeldre som snakker samme språk som sin saksbehandler, og selv med bruk av tolk kan det være vanskelig å «oversette» slike diffuse begreper. På samme tid vil hva man legger i betydningen av god omsorg, barnets beste og godt foreldreskap være forskjellig mellom samfunn som styres av forskjellige normgrunnlag. Så selv om man klarer å oversette begrepet er det fortsatt ikke sikkert at foreldrene har forstått hva sosialarbeideren legger i sin forståelse, dette er spesielt vanskelig når sosialarbeideren selv ikke klarer å konkretisere begrepet. Dette kan både gjøre relasjonen mellom sosialarbeider og foreldre verre, og forsterke det allerede asymmetriske maktforholdet dem imellom. (Langsrud et al., 2017)

5.2.1 Sosialarbeidere som utøvere av politikk

Som nevnt tidligere er en av kildene til sosialarbeiderens makt deres defineringsmakt og kontroll over ressursene en familie kan ha behov for. Med dette mener jeg at det i stor grad er sosialarbeiderens vurderinger som er grunnlaget for hvilke tiltak som settes inn i familien. Dette er mye grunnet hver enkelt saks behov for bruk av faglig skjønn. På denne måten er sosialarbeideren velferdsstatens, eller i alle fall barnevernets, ansikt utad i møte med klienter. Det kan føre til at klientene oppfatter at saksbehandleren selv har større makt enn det de egentlig har. Når det realistisk er flere sosialarbeidere og ledere som sammen drøfter en sak, eller stramme økonomiske rammer er det som blir bestemmende, virker det ofte for familiene at det

er saksbehandleren alene som bestemmer (Christiansen & Kojan, 2016). Dette er en del av grunnen til at relasjonen og kommunikasjonen mellom sosialarbeider og klient er så viktig.

Denne ansikt-til-ansikt-kontakten er noe av det Lipsky legger til grunn for sitt begrep «bakkebyråkrater» (Christiansen & Kojan, 2016). En bakkebyråkrat befinner seg i en unik posisjon mellom de som sitter med den reelle makten, og klientene de møter. De representerer velferdssystemet i møte med klientene, og motsatt. En stor del av jobben deres er å realisere politiske målsettinger, som ofte er både vage og motsetningsfylte (Christiansen & Kojan, 2016, s. 30). Et eksempel på dette er deres dobbeltrolle som kontrollør og hjelper samtidig. De skal gi hjelp til familier som trenger det, men samtidig skal de kontrollere at foreldre gir «god nok» omsorg til barna sine (Christiansen & Kojan, 2016). Denne dobbeltrollen kan føles forvirrende for både klient og sosialarbeider, og kan føre til en følelse av å ikke strekke til, eller avmakt, hos sosialarbeidere (Christiansen & Kojan, 2016; Skau, 2013). På denne måten kan man forstå ansatte i barnevernet som de utøvere av politikk i frontlinja, ansikt-til-ansikt med klientene denne politikken direkte berører.

5.3 Muligheten for motmakt i møte med «hjelp»

Som nevnt tidligere er sosialarbeidere ansatt i barnevernet i en unik posisjon mellom politikk og sosialt arbeid. På mange måter kan de defineres som bakkebyråkrater, og en av deres hovedoppgaver å realisere politiske mål. Samtidig jobber de etter et faglig ideal som de prøver å realisere gjennom praksis, noe som i sammenheng med arbeidets organisatoriske rammer ofte er vanskelig å gjennomføre (Ylvisaker, 2019). Både Skau (2013) og Ylvisaker (2019) beskriver møter med studenter fra sosialfaglig utdanning som forteller at grunnen til at de valgte dette fagområdet var et ønske om å hjelpe andre, et ønske om å utrette godhet. Samtidig er makt- og kontrollaspektet med sosialt arbeid ofte underkommunisert til studenter (Ylvisaker, 2019). Denne forståelsen av seg selv som bare en hjelper kan medbringe en oppfatning av at en selv er overlegen klientene, det er en selv som har løsningene på problemene klienten kanskje ikke innser at de har, en kan bli blind for krenkelsene man utsetter klientene for med formålet å hjelpe, og utrette godhet (Ylvisaker, 2019). På denne måten kan man vektlegge sine egne tanker og vurderinger av hva klientene har behov foruten å ta i betraktning deres egne meninger, fordi det er en selv som sitter på de beste svarene. Det kan også gjøre det vanskelig å skille om det man gjør som sosialarbeider defineres som bruk av sin makt, eller som faktisk hjelp. Om en

sosialarbeider bare klarer å se seg selv som en hjelper er det i følge Skau (2013) større sjanse for at man tolker klientens avmakt eller motmakt som noe personlig rettet mot seg selv, det kan være fordi man ikke klarer å se at «hjelpen» man gir oppleves som krenkende for klienten.

Om man som sosialarbeider inntar posisjonen at alt man gjør er ment som godt og dermed også er godt, kan man havne i en veldig låst posisjon hvor begge parter utøver motmakt på sin måte. Klienten, for eksempel, gjennom å ikke samarbeide, eller bare late som en samarbeider, og sosialarbeideren gjennom å velge å se bort i fra effekten det asymmetriske maktforholdet har på klienten (Ylvisaker, 2019). I slike situasjoner er det ikke unaturlig at klientene føler på en form for avmakt, dette kan vise seg gjennom passivitet eller gjennom å si det de tror at sosialarbeideren ønsker å høre. I følge Ylvisaker (2019) kan barnevernets normative vurderingsgrunnlag bidra til dette gjennom at sosialarbeideren forstår minoritetsfamiliene som «avvikende», fordi de «mangler» de normene man baserer vurderingen på. På denne måten vil det være lettere for sosialarbeideren å forstå majoritetsforeldrenes avmakt eller motmakt, fordi selv om de mangler kompetansen til å utøve normal omsorgspraksis, har de likevel den samme forståelsen som sosialarbeideren om hva det innebærer. Dette mens minoritetsforeldre blir sett på som om at de «mangler» en vesentlig forståelse for hva godt foreldreskap innebærer (Ylvisaker, 2019).

Et viktig aspekt i sosialfaglig arbeid er muligheten for klienten til å medvirke. Når sosialarbeidere ikke klarer å legge til rette for denne medvirkningen kan det resultere i motmakt fra foreldre. Dette er i følge Ylvisaker (2019) noe en sosialarbeider må være forberedt på å møte. Samtidig er avmakt, og ønske om å utøve motmakt, noe sosialarbeideren selv kan føle på (Skau, 2013; Ylvisaker, 2019). Selv om politikken på mange måter setter rammene for hvordan en sosialarbeider skal jobbe, kan det samtidig legge press på den ansatte, i form av tidspress, arbeidsmengde og andre administrative krav (Rugkåsa et al., 2019; Skau, 2013; Ylvisaker, 2019). Dette presset kan føre til at sosialarbeideren simplifiserer og kategoriserer problematikken til familien, og at tiltakene som settes inn derfor ikke er tilstrekkelig for familien, fordi de ikke er basert på et reelt bilde av familien (Ylvisaker, 2019). I arbeid med etniske minoritetsfamilier vil denne kategoriseringen og simplifiseringen også kunne føre til en kulturalisering av problemene, altså noe som i en annen setting ville bli sett på som sosiale problemer blir her sett på som en kulturforskjell. På en måte kan altså man se på motmakt som en viktig mulighet for medvirkning.

5.4 Kulturalisering eller kulturanalyse

I artikkel 3 av van der Weele og Fiecko (2020) påpeker de to av de vanligste fallgruvene i vurdering av minoritetsforeldres omsorgsevne, å tillegge kultur for mye eller for lite betydning, førstnevnte kan forstås som en del av kulturalisering. For å unngå kulturalisering av familiens problematikk foreslår de å ta i bruk kulturell analyse som metode. Det innebærer at man kartlegger «... klientens identitet og ressurser, klientens oppfatning av problemet, systemets bidrag til vanskene, aktuelle løsninger og man analyserer maktforholdet mellom klient og utreder» (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 128). Det betyr også at man må vurdere og undersøke alternative hypoteser, og være bevisst sine egne biaser og normative verdier (van der Weele & Fiecko, 2020). Gjennom å ta i bruk en kulturell analyse vil man kunne se kulturen som en av flere faktorer som påvirker familien, og dermed se den i lys av andre faktorer og gjennom det få et mer realistisk syn på familiens situasjon. van der Weele og Fiecko (2020) hevder at man som utreder eller sakkyndig må klare å se på resultatet av omsorgspraksisen som viktigere enn det som eventuelt bryter med majoritetens normer. Så lenge foreldrene ikke gjør noe som vil være skadelig for barnet må man klare å se at man kan være en god forelder uten å gjøre alt likt som majoriteten, uten å gi etter for konformitetspresset til å passe inn i «normalen» i majoritetssamfunnet.

Mye av det van der Weele og Fiecko hevder at er viktig og må forbedres i sin artikkel stemmer over ens med det foreldrene i Fylkesnes og Netland (2013) forteller i sin god praksis studie. I sistnevnte mente foreldrene selv at kulturforskjellene var relevante i forståelsen av barna, deres atferd og behov, men at siden saksbehandlerne møtte dem på en åpen og god måte så de ikke på kulturforskjellene som problematisk. Saksbehandlerne selv fortalte at kultur var bare en av flere aspekter ved familiens situasjon de vurderte, og de tok ikke vurderinger som bare ble grunnet i kulturell praksis.

I sin gjennomgang av kasuser utarbeidet av studenter, med arbeidserfaring i barnevernet, som beskrev konkrete problemstillinger de møtte på i sin jobb, fant Rugkåsa et al. (2015) en tendens til kulturalisering av familiens problematikk av saksbehandlerne. De fant at studentene ofte forstod familiens problem i sammenheng med kultur, men at om man hadde møtt på samme problemene i en majoritetsfamilie ville de blitt beskrevet som sosiale problemer. Dette kan tyde på at studentene i sakene ikke hadde tatt i bruk kulturell analyse slik van der Weele og Fiecko

(2020) beskrev, og derfor ikke hadde fått et reelt bilde av situasjonen til familien. Studentene her hadde forstått, og vurdert familiene opp mot «norsk kultur», altså den kulturen de de tenkte på som normalen, og dermed implisert et skille mellom «vår» og «de andres» kultur, hvor deres egen kultur ble vurdert som standarden (Rugkåsa et al., 2015). Dette forstår jeg også i sammenheng med hvordan informantene i artikkelen til Fylkesnes et al. (2015) beskriver sin frykt for diskriminering fra barnevernet, og presset de føler for å måtte omstille seg til norske omsorgspraksiser.

6.0 Avslutning

Hvordan kan ansatte i barnevernstjenesten jobbe for å utjevne det asymmetriske maktforholdet i møte med minoriteter?

Gjennom denne oppgaven har jeg redegjort for relevant teori og litteratur som kan hjelpe meg å svare på oppgavens problemstilling. Jeg har tatt for meg teorier om makt, og kapital som en forståelse av makt, kultur og normative verdigrunnlag. Dette for å kunne forstå oppgavens hovedartikler i lys av disse teoriene.

Makt er til stede i alle samfunnets relasjoner. Makt er uløselig knyttet til en sosialarbeiders jobb. Makt er fordelt ulikt mellom ulike personer, og mellom ulike grupper innad i storsamfunnet. Maktfordelingen mellom en ansatt i barnevernet og klienten de møter vil alltid være asymmetrisk, i favør den ansatte. Men hvorfor er den det?

Som argumentert for tidligere i oppgaven har en sosialarbeider mye makt knyttet til sin stilling. Makt til å definere familien og dens problemer, makt over hvilke ressurser en familie får tilgang på, og hvilke de ikke får tilgang på. Samtidig vil maktfordelingen mellom minoriteter og en sosialarbeider være enda mer asymmetrisk enn maktforholdet mellom sosialarbeider og majoritetsfamilier. Dette er fordi sosialarbeideren representerer, og gjør sine avgjørelser på bakgrunn av storsamfunnets, altså majoritetens, normative verdier. Det er verdier en minoritetsfamilie ikke alltid deler. Om man som sosialarbeider ikke er bevisst dette kan man stå i fare for å forsterke sin egen makt gjennom å utsette familien for symbolsk vold, og i skjul av et ønske om å hjelpe, heller bruker sin makt for å endre familien på måter de i grunn ikke

har behov for. For å kunne jobbe mot et mer symmetrisk maktforhold er det viktig å være bevisst sin egen makt, klientens makt og hvor skjevt den er fordelt.

Er det en forskjell på «god praksis» i møte med minoritetsfamilier, og i møte med majoritetsfamilier?

Barnevernet skal gi alle familier lik hjelp basert på den ansattes egne vurdering av deres unike situasjon og behov. Samtidig ser vi i litteraturen presentert i denne oppgaven at det i minoritetssamfunn eksisterer en frykt for barnevernet. Vi ser også at ansatte i barnevernet kan mistolke minoritetsforeldres omsorgsevne gjennom en kulturalisering av dem, og deres omsorgspraksis. Dette tyder på at noen ansatte i barnevernet ikke har klart å gi alle familier den hjelpen de har behov for og krav på, og at de ikke har klart å se forbi sine egne normative verdier.

Men hvordan kan ansatte i barnevernet jobbe for å møte disse foreldrene på en bedre og mer kultursensitiv måte? Fylkesnes og Netland (2013) hevder at det som kan defineres som «god praksis» i møte med minoritetsfamilier kort sagt er det samme som «god praksis» generelt (s. 232). Man må med andre ord møte minoritetsfamilier på samme måte som man bør møte majoritetsforeldre, med en åpen holdning, respekt og klare å se situasjonen deres fra alternative synspunkter man først inntar. Samtidig har minoritetsforeldre noen ganger andre forutsetninger enn majoritetsforeldre, og det er noe man må være bevisst. Ser man bare et aspekt ved familien som utfordrende går man glipp av det store bildet, og man klarer ikke å se hva som er roten til familiens problemer. Kultur er, og bør være, bare en av flere aspekter ved en families situasjon. Det må vurderes og tas hensyn til, men må ikke tillegges for mye vekt og brukes for å bagatellisere problematikken som egentlig ligger i grunn. Å være bevisst kultur og maktposisjoner i møte med minoritetsfamilier vil være det første av mange steg man må ta som sosialarbeider for å kunne gi familier rett hjelp til rett tid.

Hvordan påvirker dette sosialarbeideres arbeid?

Som sosialarbeider i møte med minoritetsfamilier i barnevernet er det viktig å være kultursensitiv, bevisst både sine egne normative verdier og bevisst på sin egen makt og effekten

den har i møte med familier. Det er viktig med tilstrekkelig kulturkompetanse, og det å ta i bruk en kulturanalyse i hver enkelt sak være et hjelpemiddel til å se forbi egne meninger. Videre er det viktig for sosialarbeidere å være bevisst forholdet mellom sin makt, og sitt ønske om å hjelpe. Dette kan være med på å forebygge symbolsk vold, kulturalisering, og øke tillitten mellom minoriteter og barnevernet.

Dette fagfeltet er i konstant endring og utvikling. Det kommer stadig ut ny forskning, og den er det viktig å holde seg oppdatert på. Samtidig er kunnskap man tilegner seg gjennom å lytte til klientene man møter på også veldig verdifull. Begrepet makt er for mange negativt ladet. Det kan gjøre at man ønsker å unngå å snakke om eller tenke på makten man selv har. Som sosialarbeider kan det være veldig skadelig i møte med klienter. Med mye makt følger mye ansvar. Makten som følger av en jobb i barnevernet kommer også med et ansvar, til både ledelsen og den ansatte selv, om å ha nok kompetanse til å gi rett hjelp til rett tid, så godt man kan. I denne sammenhengen innebærer det et ansvar om å være bevisst sin egen makt, sine egne normative verdier og være kultursensitiv i møter med minoriteter.

Å finne et konkret svar på problemstillingen til oppgaven vil være vanskelig. Det som fungerer i møte med en familie trenger ikke å fungere med neste familie. Det er noe av det som er så krevende i en slik jobb, man kan aldri sette to streker under svaret. Slik jeg oppfatter det bør det i grunn ikke være en stor forskjell på måten man jobber med majoritet- og minoritetsfamilier. Maktforholdet vil være ujevnt i alle slike møter, men å legge til rette for at foreldrene får økt makt, og dermed mer reell medvirkning i sin sak, krever god bruk av skjønn og god kompetanse fra sosialarbeiderens side. En god start kan være å ta med lærdom fra det vi ser ikke har funket tidligere, god-praksis studier som har kommet ut, og som vil komme ut i senere tid, og ikke minst en god og åpen dialog med klientene man møter. Det er tross alt de som er ekspertene på sine egne liv.

Litteraturliste

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern* (LOV-2023-06-16-42). Lovdata.

<https://lovdata.no/pro/lov/2021-06-18-97>

Berg, B., & Paulsen, V. (2021). Myter og realiteter—Innvandrerers møter med barnevernet. I

B. Berg & V. Paulsen (Red.), *Møter mellom minoriteter og barnevernet* (s. 20–36).

Universitetsforlaget.

Bugge, L. (2002). *Pierre Bourdieus teori om makt: Bd. 3/4-02* (s. 224–248).

Bunkholdt, V., & Kvaran, I. (2021). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid* (2. utgave).

Gyldendal.

Christiansen, Ø., & Kojan, B. H. (2016). Å fatte beslutninger i barnevernet. I Ø. Christiansen

& B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 19–33). Universitetsforlaget.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utgave). Gyldendal Akademisk.

Engelstad, F., & Thorsen, D. E. (2023). Makt. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/makt>

Fellesorganisasjonen (FO). (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger,*

sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. <https://www.fo.no/getfile.php/1324847->

[1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf](https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf)

Fylkesnes, M. K., Iversen, A. C., Bjørknes, R., & Nygren, L. (2015). Frykten for

barnevernet—En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger. *Tidsskriftet*

Norges Barnevern, 92(2), 81–96. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2015-02->

02

Fylkesnes, M. K., & Netland, M. (2013). God praksis i møte med etniske minoritetsfamilier i

barnevernet: Saksbehandleres og foreldres erfaringer. *Tidsskriftet Norges Barnevern*,

89(4), 221–235. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2012-04-02>

Haugland, R. (2007). *Med makt til å krenke om makt, avmakt og motmakt i en konfliktfylt*

barnevernssak. Gyldendal akademisk.

- Jinghui Lysen, Lars Østby, & Minja Tea Dzamarija (Red.). (2024). *Innvandrere i Norge 2023*. SSB. https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/artikler/innvandrere-i-norge-2023/_/attachment/inline/80cac6c5-0945-4c2c-853d-5b58dba589f5:998a84e25c95b73184abb9db8cd1e7d4308e0697/SA-176_web.pdf
- Johannessen, S. F. (2023). Etnosentrisme. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/etnosentrisme>
- Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2017). Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(2), 126–138. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-02-05>
- Læret, O. K., & Skivenes, M. (2016). Kvalitet og legitimitet i barnevernets beslutninger. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 34–47). Universitetsforlaget.
- Marthinsen, E. (2003). *Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern*. Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge.
- Olsen, B., Weihe, H.-J. W., & Hjelseth, A. (2023). Pierre Bourdieu. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/Pierre_Bourdieu
- Qureshi, N. A. (2005). Profesjonell kultursensitivitet framfor faglig etnisentrisme. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 2(3), 261–274. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3010-2005-03-05>
- Rugkåsa, M. (2008). Majoriteten som premissleverandør i «flerkulturelt» arbeid. I A. M. Otterstad (Red.), *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold—Fra utsikt til innsikt*. Universitetsforlaget.
- Rugkåsa, M. (2021). Fattigdom blant minoritetsetniske familier i Norge. I Berit Berg & Veronika Paulsen (Red.), *Møter mellom minoriteter og barnevernet* (s. 172–185). Universitetsforlaget.

- Rugkåsa, M., Eide, K., & Ylvisaker, S. (2015). Barnevernsarbeideres møte med barn og familier med minoritetsbakgrunn. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 92(2), 98–106.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2015-02-03>
- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S., & Eide, K. (2019). *Barnevern i et minoritetsperspektiv: Sosialt arbeid med barn og familier* (Elektronisk utgave). Gyldendal akademisk.
- Skau, G. M. (2013). *Mellom makt og hjelp: Om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper* (4. utgave). Universitetsforlaget.
- SSB. (2024a, mars 1). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*. SSB.
<https://www.ssb.no/befolkning/innvandrer/statistikk/innvandrer-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre>
- SSB. (2024b, april 24). *Mer vanlig med barnevernstiltak blant barn og unge med innvandrerbakgrunn*. SSB. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/artikler/mer-vanlig-med-barnevernstiltak-blant-barn-og-unge-med-innvandrerbakgrunn>
- van der Weele, J., & Fiecko, E. M. (2020). Kulturelle fallgruver i vurderinger av foreldrenes omsorgsevne. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 18(2), 126–147. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2020-02-04>
- Wæhle, E. (2023). Minoritet. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/minoritet>
- Ylvisaker, S. (2019). Godhetens makt og avmakt. I A. Ohnstad, M. Rugkåsa, & S. Ylvisaker (Red.), *Ubehaget i sosialt arbeid* (s. 77–91). Gyldendal.

